

Голас Радзімы

28 СТУДЗЕНЯ 1999 ГОДА

220005, Мінск,
праспект Ф. Скарыны, 44.
Цана 17000 рублёў.

№ 4
(2614)

Штотыднёвая газета
для суайчыннікаў за межамі Беларусі.
Выдаецца з 1955 г.

АСОБА

УСПАМІН ПРА АЛЕСЕЯ АДАМОВІЧА

Вольга ЯГОРАВА.

Масква. Бальніца. Інфаркт.

17.1.92 г. Неяк забыў, што ўсяго толькі 8—9 гадоў да 2000 года і мог бы дацягнуць. Вось бы, а! Гэта ж 6,5 мільярда шчасліўчыкаў змогуць сказаць, што аказаліся на скрыжаванні тысячагоддзяў. Да наступнага вунь колькі яшчэ чакаць колькім пакаленням! Мае рацыю Пятрэнка: выбух энергіі на такіх скрыжаваннях (стагоддзяў) заўсёды вялізны. А тым больш — тысячагоддзяў. Ну ды досыць, чаго пажадаў.

Радкі гэтыя напісаны Алесем Адамовічам у "закончаных главах незавершанай кнігі" "VIXI" ("Пражытае" — з лацінскага. — В. Я.) у главе "З-пад капельніцы"...

Я даражыла сяброўствам гэтага чалавека. Дарэчы, як было не пасябраваць з Адамовічам? Ён адгукнуўся заўсёды, на любы кліч. Не сябраваў з Аляксандрам Міхайлавічам толькі што чыноўнікі ды бюракраты. Ён не даваў спакойна жыць. Яму было адкрыта больш, чым іншым. Заўсёды ён быў на вастрыні праменя. А ўспрымалі чамусьці — як вастрыё іголки. Да яго ставіліся больш строга, чым належала б...

Складаны шлях?..

Магчыма, хтосьці і думаў так, глядзячы збоку. Сам жа Аляксандр Міхайлавіч ніколі не зацыкліваўся на сабе і не скардзіўся на лёс. Яму пісалася! Гэта і ёсць шчасце літаратара. А крэда яго — паспяваць адгукнуцца своечасова, а то і апырэдзіць час; больш аддаваць, чым браць; а ў сутнасці нічога не браць сабе...

Быў хлапчуком у вайну, і раннія яго аповесці — пра вайну. Пазней увесь вопыт дзяцінства (а гэта самы дакладны і жыватворны вопыт) і асэнсаванне вайны сталым чалавекам, ужо вядомым пісьменнікам, выліліся ў вечную, памойму, "Хатынскую аповесць". "Я з вогненнай вёскі..." і "Блакадная кніга" напі-

саны некалькімі аўтарамі-папелечнікамі. Што ж іх аб'яднала? Ці толькі боль і праўда вайны? Не — Адамовіч! Яго асоба. Душа.

У доме Аляксандра Міхайлавіча — два партрэты. Бацька і маці. Рэдка ў гараджан убачыш фота сваякоў. Традыцыя паступова адыходзіць нават з вёскі. Але гэта славянская традыцыя. І ў гэтым мы падобныя. Мае бацька і маці падобныя на бацьку і маці Адамовіча нават знешне, хаця мае родзічы — людзі іншага пакалення.

Бацька Аляксандра Міхайлавіча — Міхаіл Іосіфавіч — вельмі прыгожы чалавек, нечым падобны на французскага акцёра Жана Марэ, быў урачом. На фатаграфіі ён у гімнасцёрцы, з ордэнам Чырвонай Зоркі і сур'ёзным адкрытым позіркам. І маці — Ганна Мітрафануна, вельмі жаночая, але строгая. У суценцы з белым каўнерыкам. "Калі ўсходзіць сонца, чалавек сустракае яго не аднымі вачыма, ён усяго сябе падстаўляе сонцу. Ubачыць маму — гэта адчуць яе позірк на сабе, цеплыню яе вачэй... Адзіны ў свеце чалавек, які разумее ўсё..." — напісаў Адамовіч у "Вайне пад стрэхамі".

У кабінёце Адамовіча, акрамя вялікага пісьмовага стала, — карціна. Восень. Распыленая туманам і сонцам — апошнім.

— Вось з гэтай карціны "выйшла" аповесць "Апошняя пастараль", — раскажыце пісьменнік.

Гэта — чарнобыльская аповесць. Напісаў ён яе вельмі хутка, так што менш чым праз год пасля катастрофы яна ўжо была надрукавана ў маскоўскім часопісе "Новый мир". Яшчэ амаль ніякай інфармацыі пра Чарнобыль, не было карт, а аповесць была!

Найблізкі сябра Адамовіча, канешне, Быкаў. Сябраваў яны аддана, як хлапчкі. Умелі падтрымаць адзін аднаго. А

аднойчы пасадзілі разам два дрэвы. Адзін дубок — Быкава, другі — Адамовіча. І васьміццам рок: дрэўца Адамовіча не прыжылося...

Наканавана яму было шмат паспець у жыцці, а пайсці — рана... Адбылася ў нас пра гэта размова — пра жыццё і смерць. Адамовіч пісаў пра жыццё і смерць чалавецтва. Пра жыццё і смерць планеты. Пра жыццё і смерць Сусвету. Ён лічыў, "што каханнем свет выратуецца"...

Аднойчы Адамовічу спадабаўся мой нарыс. І асабліва слова ў ім "неякіднасць". Мы сустрэліся ў яго дома, быў Вялікдзень. Аляксандр Міхайлавіч хацеў падпісаць сваю аповесць, а тут увайшоў Быкаў. Мне было няёмка, што чакае Быкаў. Але Адамовіч працягваў думаць, як падпісаць аповесць: "Першай з секты неякідных — Вользе Ягоравай з

пажаданнем пасунуць хаця бы яе, яхідну-згубіцельку! Тым больш, што сёння — Вялікдзень!" Гэта было дзевятнаццаціга красавіка восемдзят сёмага года...

Адамовіч быў здзіўляюча чыстым чалавекам.

Мы ўспаміналі пра яго з Яўгенам Коктышам, фотарэпарцёрам (ні ў кога няма столькі фатаграфій пісьменніка, колькі ў Жэні).

Неяк Адамовіч адмовіўся забраць свой партрэт! Фатаграфавалі яго Жэня на дачы. А на сцяне — кабура пустая. Рассмяяўся: "Не патрэбны мне партрэт з кабурай, я ж пацыфіст".

Цяпер партрэт гэты — вялікая рэдкасць, захоўваецца ў мяне. Партрэт майго настаў-

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ЛАЎРЭАТЫ
ДЗЯРЖАЎНЫХ
ПРЭМІЙ

2—3 стар.

БЕЛАСТОЧЫНА
ЛІТАРАТУРНАЯ

4—5 стар.

КОНКУРС.
ВЕРШЫ
ІНЫ СНАРСКАЙ

7 стар.

ГАЛЕРЭЯ
МАЙСТРОЎ
МАРГАРЫТЫ
СТАРЫХ

8 стар.

Тыдзень: Падзеі. Фотафакты.

ФОТАВЫСТАВА «ЛЮДЗІ І ВОЙНЫ»

ЛЮДИ И ВОЙНЫ

КРОЎ ЛЮДСКАЯ — НЕ ВАДЗІЦА

стагоддзя. Фатаграфія стала рэальным адлюстраваннем жыцця і сведкай смерці. Яна паўплывала на нашу свядомасць і прымусяла ўбачыць у ахвярах вайны звычайных людзей, падзяліць іх пакуты. Развіццю свядомасці чалавецтва спрыяе таксама гуманітарная дзейнасць Чырвонага Крыжа. Прадстаўнік гэтай арганізацыі Дамінік Бюф у сваёй прамове, прысвечанай адкрыццю выставы, заўважыў, што Міжнародны Камітэт Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца, арганізуючы выставу, меў наступныя мэты: прымусяць убачыць, зразумець, дзейнічаць.

Убачыць бездапаможнага чалавека, у якога страляюць. "Убачыць у позірку гэтага мужчыны, гэтай жанчыны, гэтага дзіцяці падобнага да мяне чалавека".

Зразумець жа неабходна, што "гэты мужчына, гэта жанчына павінны быць абаронены ад самавольства і сляпога насілля з дапамогай агульнапрызнаных прававых нормаў..."

Прымусяць дзейнічаць — гэта значыць, на думку Д. Бюфа, "дзейнічаць, з тым каб міжнароднае гуманітарнае права выконвалася паўсюль".

Больш за стагоддзе гісторыі чалавецтва адлюстроўваецца ў фатаграфіях на выставе (1859—1996 гады). Больш за стагоддзе

злосці, забойстваў, смерці і гора. Адно імгненне — пстрыкае фотаапарат, адно імгненне — раздаецца выстрал.

Людзі не ў стане зразумець, што жыць без вайны — жыць па-людску. У рэшце рэшт гэта больш выгадна, чым забіваць адзін аднаго. Людзі не разумеюць, што, забіваючы кагосьці, забіваеш частку сябе. Яны не здольныя ўспрымаць тое, што хтосьці не такі, як яны. Гэта іх раздражняе, гэта спрыяе канфліктам.

Людзі любяць дэманстраваць сваю ўпаду, з дапамогай стрэлаў таксама. І яшчэ: яны не баяцца крыві. На выставе "Людзі і вайны" чорна-белыя здымкі. Але ж такое адчуванне, што яна чырвоная ад крыві.

І што б ні казаў сёння прэзідэнт вялікай дзяржавы ЗША, які даў загад бамбіць Ірак, пра неабходнасць зробленага, нармальнаму чалавеку робіцца страшна ад таго, што адбылося. Па-першае, таму што ўсім хочацца жыць і людзей шкада. Па-другое, таму што кроў людская — не вадзіца.

Менавіта апошняя думка не дае спакою, калі глядзіш на фотаздымкі. Вельмі хочацца, каб людзі рабілі высновы са сваіх памылак і злачынстваў і не знішчалі адзін аднаго. Усё ж такі хутка XXI стагоддзе.

Алена СПАСЮК.

Помнік Ф. Скарыне.

Помнік М. Гусоўскаму.

Ва ўтульным дворыку БДУ з'явіліся два помнікі — Францішку Скарыну і Міколу Гусоўскаму. Гэтыя дзве медныя скульптуры падараваны ўніверсітэту грамадска-асветніцкім клубам "Спадчына". Аўтар помніка Ф. Скарыну — скульптар Сяргей Адашкевіч, а помніка М. Гусоўскаму — Уладзімір Панцяпееў.

Традыцыя ўзвядзення помнікаў у дварах універсітэтаў мае сваю гісторыю і сягае ў еўрапейскае сярэднявечча. У Кракаўскім (Ягелонскім) універсітэце стаіць помнік Мікалаю Каперніку, у Празскім (Карлаўскім) — Яну Гусу, у Берлінскім — братам Гумбольтам, у Маскоўскім — М. Ламанасаву, у Віленскім — першадрукару Ф. Скарыну.

Варта адзначыць, што гэтыя помнікі выдатным дзеячам нашай культуры ўзведзены ў Мінску ўпершыню, а помнік М. Гусоўскаму — наогул першы ў Беларусі.

У рэктара БДУ Аляксандра Казуліна ёсць намер зрабіць універсітэцкі дворык гасцінным прытулкам і для іншых вялікіх людзей Бацькаўшчыны — Ефрасінні Полацкай, Васіля Цяпінскага, а таксама тых выдатных вучоных, якія працавалі ў БДУ і стварылі яго славу — першага рэктара Уладзіміра Пічэты, бацькі геаграфічнай навукі Беларусі Аркадзя Смоліча і бацькі гістарычнай — Мітрафана Доўнар-Запольскага, першага прэзідэнта АН БССР, прафесара БДУ Усевалада Ігнатоўскага і іншых.

Анатоль БЕЛЫ, старшыня клуба "Спадчына".

ЛАЎРЭАТЫ ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 1998 ГОДА

У галіне прырода-знаўчых навук

БАРЫСЕВІЧ Мікалай Аляксандравіч, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар, акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Расійскай акадэміі навук, загадчык лабараторыі Інстытута малекулярнай і атамнай фізікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **ТАЛКАЧОЎ Віталь Антонавіч**, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар, член карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, загадчык лабараторыі таго ж інстытута, **БЛАХІН Аляксандр Паўлавіч**, доктар фізіка-матэматычных навук, галоўны навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **ПАВЯДАЙЛА Уладзімір Аляксандравіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, — за цыкл работ "Динаміка вярчальнага руху электронна-ўзбуджаных шмататомных малекул у газавай фазе".

ТАНАЕЎ Вячаслаў Сяргеевіч, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар, член карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, дырэктар Інстытута тэхнічнай кібернетыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **САЦКОЎ Юрый**

Назаравіч, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар, галоўны навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **ГОРДАН Валеры Сяргеевіч**, доктар фізіка-матэматычных навук, дацэнт, галоўны навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **СТРУСЕВІЧ Віталь Аляксандравіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, дактарант таго ж інстытута, **ШАФРАНСКИ Якаў Міхайлавіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **КАВАЛЁЎ Міхаіл Якаўлевіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, — за цыкл работ "Мадэлі і метады тэорыі раскладаў".

ГУДАК Сямён Паўлавіч, кандыдат геолага-мінералагічных навук, дырэктар Беларускага навукова-даследчага геагагаразведчага інстытута вытворчага аб'яднання "Белгеалогія", **КАШЫЦКІ Эдуард Сцяпанавіч**, кандыдат медыцынскіх навук, загадчык лабараторыі Беларускага навукова-даследчага інстытута неўралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, **КУДЗЕЛЬСКИ Анатоль Віктаравіч**, доктар геолага-мінералагічных навук, прафесар, член карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук

Беларусі, загадчык лабараторыі Інстытута геалагічных навук Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **НЯЧАЕЎ Мікалай Уладзіміравіч**, генеральны дырэктар Беларускага рэспубліканскага аб'яднання "Белміжкалгасдраўніца" Беларускага савета калгасаў, **ХОМІЧ Пётр Захаравіч**, галоўны геолог вытворчага аб'яднання "Белгеалогія", **ЯСАВЕЕЎ Марат Гумеравіч**, кандыдат геолога-мінералагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута геалагічных навук Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, — за работу "Адкрыццё і народнагаспадарчае выкарыстанне радовішчаў мінеральных вод у Рэспубліцы Беларусь (навуковыя даследаванні, пошукава-разведвальныя работы медыка-бальнеалагічнае і пітнае асваенне)".

МУРАЎСКАЯ Галіна Уладзіміраўна, доктар медыцынскіх навук, прафесар, кіраўнік аддзялення Навукова-даследчага інстытута анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, **ВІШНЕЎСКАЯ Кацярына Яфімаўна**, доктар медыцынскіх навук, прафесар, кіраўнік аддзела таго ж інстытута, **КРУЦІЛІНА Ніна Іванаўна**, доктар медыцынскіх навук, прафесар, загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага ін-

стытута ўдасканалення ўрачоў, **МАРОЗКІНА Таццяна Сяргееўна**, доктар біялагічных навук, прафесар кафедры Мінскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута, **СУКАЛІНСКІ Уладзімір Мікалаевіч**, доктар медыцынскіх навук, прафесар, кіраўнік аддзялення Навукова-даследчага інстытута анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, **ТАРУЦІН Ігар Германавіч**, доктар тэхнічных навук, загадчык лабараторыі таго ж інстытута, — за цыкл работ "Вырашэнне праблемы павышэння эфектыўнасці лячэння анкалагічных хворых шляхам распрацоўкі і ўкаранення ў клінічную практыку новых спосабаў прамянёвай тэрапіі".

КОПЦІК Іван Канстанцінавіч, доктар сельскагаспадарчых навук, загадчык лабараторыі Беларускага навукова-даследчага інстытута земляробства і кармоў Акадэміі аграрных навук, **САМСОНАЎ Уладзімір Паўлавіч**, доктар сельскагаспадарчых навук, акадэмік Акадэміі аграрных навук, дырэктар таго ж інстытута, генеральны дырэктар навукова-вытворчага аб'яднання "Колас", **БУДЗЕВІЧ Галіна Вацлаваўна**, кандыдат біялагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **СЕМЯНЕНКА Міхаіл Васільевіч**, кандыдат сельскагаспа-

дарчых навук, старшы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **МІСКО Андрэй Васільевіч**, кандыдат сельскагаспадарчых навук, старшы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **КАРЧМІТ Міхаіл Аляксандравіч**, старшыня агракамбіната "Сноў" Нясвіжскага раёна Мінскай вобласці, — за работу "Стварэнне сістэмы сартыў азімай пшаніцы (Triticum aestivum) і тэхналогіі вытворчасці збожжа харчовага прызначэння".

У ГАЛІНЕ ГУМАНІТАРНЫХ І САЦЫЯЛЬНЫХ НАВУК **МІХНЕВІЧ Арнольд Яфімавіч**, доктар філалагічных навук, прафесар, рэктар Беларускага інстытута праблем культуры Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, **ГЕРМАНОВІЧ Іван Клімавіч**, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, **БУЛЫКА Аляксандр Мікалаевіч**, доктар філалагічных навук, прафесар, член карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, загадчык аддзела Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **ШУБА Павел Паўлавіч**, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, **ШЧЭРБІН Вячаслаў Канстанцінавіч**, кандыдат філалагічных навук, памочнік прэзі-

ТЭАТРАЛЬНЫ ПАД'ЕЗД

Ягайла.
Гравюра
з "Хронікі
Еўрапейскай
Сарматы". 1578 г.

Гісторыя як ніколі цікавіць цяпер усе слаі нашага грамадства. І не толькі з прычыны, што з многага знята пачатка маўчання і мы маем магчымасць самі пераасэнсоўваць падзеі 50-, 100-гадовай даўнасці, а то і болей. Экскурсы ў гісторыю — гэта яшчэ і ўрокі, набыццё пэўнага вопыту, позірк праз стагоддзі на негатыўныя з'явы, якія і сёння не дарэчныя. Вось адна з прычын прыцягальнасці спек-

«КНЯЗЬ ВІТАЎТ» НА КУПАЛАЎСКАЙ СЦЭНЕ

такля "Князь Вітаўт", які ідзе на галоўнай сцэне Беларусі — у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы з пастаянным аншлагам. Легенды сівой даўніны — так вызначыў жанр п'есы яе аўтар, вядомы беларускі драматург Аляксей Дударай. Мо адсюль і зададзена акрэсленасць характараў двух галоўных герояў — Вітаўта і Ягайлы. Ох, і адгукаліся не адно стагоддзе іх княжацкія разборкі за ўладу і прастол. І ўсё ж ёсць за што нашчадкам быць удзячным Вітаўту, які стаў Вялікім князем. Менавіта ён, узначаліўшы аб'яднаныя войскі Польшчы і Вялікага княства Літоўскага ў Грунвальдскай бітве,

назаўсёды падарваў магутнасць Тэўтонскага ордэна і ўзмацніў незалежнасць свай дзяржавы.

І ў легендах, што складзены пра князя-ваюра і палітыка, засталася менавіта гэта, хаця ў сродках барацьбы за ўладу ён не вельмі саступаў Ягайлу. Вельмі выразныя вобразы ў спектаклі, пастаўленым галоўным рэжысёрам тэатра Валерыем Раеўскім, стварылі Генадзь Давыдзька і Аляксандр Гарцуеў. Толькі выканаўцу ролі Вітаўта значна цяжэй было, бо ён станоўчы герой, хаця ўчынкі яго не заўсёды адпавядаюць гэтай акрэсленасці. А Ягайла — Гарцуеў проста фантамуе заганнымі страцямі.

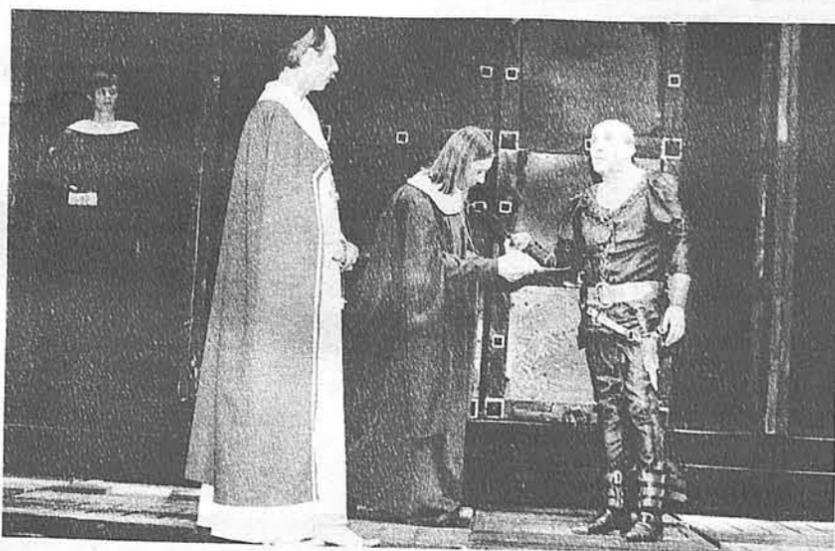
Увогуле спектакль прываблівае дынамічнасцю, відовішчнасцю — сцэнаграфія Б. Герлавана, харэаграфія М. Дударавай, музыка В. Капыцько.

Між іншым, пэўны настрой да спектакля стварае цікава выкананая праграма з рэпрадукцыямі гравюр "Хронікі Еўрапейскай Сарматы" (1578 г.) і аглядам асноўных падзей з жыцця князя Вітаўта, складзеным пісьменнікам Кастусём Тарасавым.

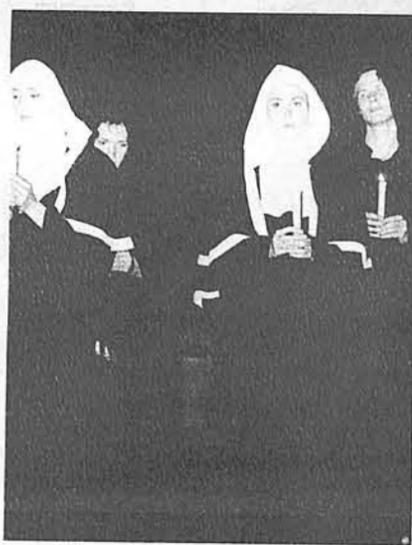
Марта КОСЦІЧ.

Вітаўт.
Гравюра з "Хронікі Еўрапейскай
Сарматы". 1578 г.

Сцэны са спектакля.

Вітаўт — артыст Генадзь ДАВЫДЗЬКА.

дэнта Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **ПЛОТНІКАЎ Браніслаў Аляксандравіч**, доктар філалагічных навук, прафесар кафедры Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, — за работу "Беларуская мова. Эцыклапедыя".

ЦЯГАКА Лідзія Іванаўна, доктар медыцынскіх навук, загадчык аддзела Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **САЛІВОН Інеса Іванаўна**, доктар біялагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **МІКУЛІЧ Аляксей Ігнацьевіч**, доктар біялагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **МАРФІНА Вольга Уладзіміраўна**, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, **ПОЛІНА Наталія Іванаўна**, кандыдат медыцынскіх навук, старшы навуковы супрацоўнік таго ж інстытута, — за цыкл работ "Чалавек і яго біякультурная адаптацыя".

У ГАЛІНЕ ТЭХНІКІ

БЕЛАВУС Анатоля Іванавіч, кандыдат тэхнічных навук, дацэнт, намеснік дырэктара па навуцы навукова-даследчага канструктарска-тэхналагічнага прадпрыемства "Белмікрэсітэмы" навукова-вытворчага аб'яднання "Інтэграл", **ЕМЯЛЬЯНАЎ Віктар Андрэевіч**, кандыдат тэхнічных навук, прафесар, генеральны дырэктар навукова-вытворчага аб'яднання "Інтэграл", **КАМАРОЎ Фадзей Фадзеевіч**, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, за-

гадчык лабараторыі Навукова-даследчага інстытута прыкладных фізічных праблем імя А. Н. Сеўчанкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, **ЛАБАНОВІЧ Эдуард Францавіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, намеснік генеральнага дырэктара навукова-вытворчага аб'яднання "Інтэграл", **СІЛІН Анатоля Васільевіч**, кандыдат тэхнічных навук, начальнік аддзела навукова-даследчага канструктарска-тэхналагічнага прадпрыемства "Белмікрэсітэмы" навукова-вытворчага аб'яднання "Інтэграл", **СОКАЛ Віталь Аляксандравіч**, доктар тэхнічных навук, загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, — за цыкл работ "Распрацоўка новых метадаў праектавання і развіццё фізіка-тэхналагічных асноў стварэння высокіх тэхналогій вытворчасці канкурэнтаздольных мікраэлектронных вырабаў".

ФЯЦІСАЎ Васіль Паўлавіч, доктар тэхнічных навук, дырэктар па новай тэхніцы Беларускага металургічнага завода, **БІРУКОЎ Барыс Аляксандравіч**, кандыдат тэхнічных навук, загадчык Жлобінскага даследчага цэнтра металургіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **ФЕАКЦІСТАЎ Юрый Васільевіч**, кандыдат тэхнічных навук, генеральны дырэктар Беларускага металургічнага завода, **БАГЛАЙ Генадзь Валер'янавіч**, намеснік начальніка тэхнічнага аддзела таго ж завода, **ФІЛІПАЎ Вадзім Уладзіміравіч**, дырэктар метызнай вытворчасці таго ж завода, **ПАЎЛЮЧЭНКА Анатоля Пятровіч**, начальнік сталядрогатавага цэха № 1 таго ж заво-

да, — за работу "Комплексная распрацоўка тэхналогіі і асваенне вытворчасці канкурэнтаздольных канструкцый металакорду на Беларускай металургічным заводзе".

НЕСЯНЧУК Анатоля Пятровіч, доктар тэхнічных навук, прафесар кафедры Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, **ЦІМАШПОЛЬСКИ Уладзімір Ісакавіч**, доктар тэхнічных навук, прафесар, генеральны дырэктар ТАА "Гандлёвы дом "Славянскі метал і тэхналогіі" Беларускай асацыяцыі ліцейшчыкаў і металургаў, **СЦЯБЛОЎ Анвер Барысавіч**, доктар тэхнічных навук, тэхнічны дырэктар ЗАТ "Шэльф" Беларускага саюза прадпрыемстваў і арандатараў, **ТРУСАВА Ірына Аляксандраўна**, кандыдат тэхнічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, — за цыкл работ "Тэорыя высокатэмпературных энерга- і рэсурсазберагальных цэплатэхналагічных працэсаў у машынабудаванні і металургіі".

ЗА ПАДРУЧНІКІ

ПЯТРОЎ Мікалай Якаўлевіч, кандыдат біялагічных навук, прафесар, загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, **МЯДЗВЕДЗЬ Аляксандр Васільевіч**, прафесар, загадчык кафедры таго ж ўніверсітэта, **КОЛАС Уладзімір Міхайлавіч**, кандыдат педагогічных навук, дацэнт кафедры таго ж ўніверсітэта, — за цыкл работ "Падручнік "Фізічнае выхаванне студэнтаў асноўнага аддзялення" і комплекс вучэбна-метадычных дапаможнікаў па тэорыі і метадыцы фізічнага выхавання".

ЯМЕЛІЧАЎ Уладзімір Аляксеевіч, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, **МЕЛЬНІКАЎ Алег Ісідаравіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, дацэнт кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, **САРВАНАЎ Уладзімір Іванавіч**, кандыдат фізіка-матэматычных навук, загадчык аддзела Інстытута матэматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, **ТЫШКЕВІЧ Рэгіна Іосіфаўна**, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, — за работу "Вучэбны дапаможнік "Лекцыі па тэорыі графаў" для вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў".

ЛАЎРЭАТЫ ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 1998 ГОДА Ў ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВА І АРХІТЕКТУРЫ

У галіне літаратуры:
імя Янкі Купалы (за творы паэзіі і драматургіі)

НЯКЛЯЕЎ Уладзімір Пракопавіч, паэт, член Саюза беларускіх пісьменнікаў, галоўны рэдактар часопіса "Крыніца" і штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва", — за кнігу вершаў і паэм "Проща", апублікаваную ў 1996 годзе;

МЯТЛІЦКІ Мікалай Міхайлавіч, паэт, вядучы рэдактар рэдакцыі арыгінальнай літаратуры выдавецтва "Мастацкая літаратура", — за кнігу вершаў "Бабчын: Кніга жыцця", апублікаваную ў 1996 годзе;

за творы літаратуры і мастацтва для дзяцей і юнацтва

СКОБЕЛЕЎ Эдуард Марцінавіч, пісьменнік, член Саюза беларускіх пісьменнікаў, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, галоўны рэдактар Інфармацыйнага бюлетэня Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, — за кнігі для дзяцей "Новыя незвычайныя прыгоды Арбузіка і Бябешкі" і "Дзіўныя прыгоды пана Дылі...", апублікаваныя ў 1996 і 1997 гадах;

імя Кастуся Каліноўскага (за работы ў галіне мастацкай публіцыстыкі (літаратура, мастацтва)

МАРЦІНОВІЧ Аляксандр Андрэевіч, журналіст, рэдактар аддзела літаратурнага жыцця штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва", — за кнігу эсэ і нарысаў "Зерне да зерня: Гісторыя ў асобах: Эсэ, нарысы", апублікаваную ў 1996 годзе;

за значныя работы ў галіне журналістыкі

ВЯЛІЧКА Уладзімір Паўлавіч, журналіст, галоўны рэдактар часопіса "Беларуская думка", **ШЫРКО Васіль Аляксандравіч**, журналіст, загадчык аддзела часопіса "Беларуская думка", **ГЛУШАКОЎ Уладзімір Сцяпанавіч**, журналіст, намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Беларуская думка", **ШЫМАНСКИ Міхаіл Мікалаевіч**, журналіст, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, — за цыкл публіцыстычных артыкулаў "Беларусь: Час і людзі ў роздуме журналістаў", апублікаваных у часопісе "Беларуская думка" і газеце "Рэспубліка" ў 1996—1997 гадах.

(Заканчэнне будзе).

АСОБА

УСПАМІН ПРА АЛЕСЯ АДАМОВІЧА

ніка. Партрэт вялікага пісьменніка.

Адзінае, пра што не хацелася б мне пісаць і ўспамінаць, — пра смерць Адамовіча. Але — трэба. Трэба таму, што смерць і ёсць наша другое нараджэнне, нейкі вынік зямнога вопыту. Якім жа аказаўся простым і вялікім ён у Адамовіча...

20.2.92 г. (6 гадзін). Уся ісіціна ў тым, што памерці я хачу ў Беларусі, а ляжаць у Глушы. Там я звязаны з усімі. Тут жа толькі ты. Гэта — для жыцця. А для Вечнасці — Беларусь.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Аляксандр Міхайлавіч памёр 26 студзеня 1994 года. У Маскве. У зале суда яму стала дрэнна: сэрца. Нягледзячы на перанесены вялікі інфаркт, пісьменнік чарговы раз не мог адмовіць некаму ў абароне годнасці.

Усё было па-людску ў смерці Адамовіча. І разрыў сэрца — за кагосьці, не за сябе, і развітанне ў Доме літаратара, і пахаванне ў роднай Глушы, на васковых могілках, побач з маці і бацькам. І першы крыжык, які паставілі сяльчане, што сябравалі з пісьменнікам, помнік праз год пасля смерці, як мае быць, менавіта такі, які хацела жонка пісьменніка, — прыродны камень...

20.5.92 г. І тым не менш кожны дзень

жыцця — адкрыццё. Хаджу па вечарах і раптам заўважыў тое, чаго, здаецца, не заўважалі (не адзначылі): калі аб'яўляецца салавей, пачынае паласкаць горлышка, увесь птушыны лес следам асабліва стараецца — з'явіўся Майстар, і ўсе астатнія пачынаюць (сіліцца), стараюцца наперабой, кожны хоча падняць планку.

Адамовіч зрабіў для нас ўсё, што мог. Цяпер шмат чаго належыць зрабіць і нам, каб увекавечыць памяць пісьменніка, выдаваць яго кнігі, учытвацца ў іх... І не забываць: ёсць адзінае, што звязвае і памерлых, і жывых, агульначалавечае, вечнае — каханне...

Пра гэта таксама нагадаў Аляксандр Міхайлавіч: "Ніколі не сварыцеся і не дзяліце нічога пасля маёй смерці, таму што я вас усіх вельмі люблю..."

Паміж радкоў чытаецца: любіце адзін аднаго...

У роднай вёсцы Глуша.

Фота Яўгена КОКТЫША.

БЕЛАСТОЧЫНА ЛІТАРАТУРНАЯ

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

Сакрата Яновіча можна было б назваць сімвалам беластоцкага краю, але ж адцягненны змест гэтага слова зусім не сумяшчальны ні з асобай С. Яновіча, ні з ягонай творчасцю. Творца С. Яновіча вызначае канкрэтыка, заземленасць, углыбленне ў родныя карані: традыцыі, прыроду, псіхалогію.

Феномен яго творчасці міжволі вяртае нас да пачатку новай беларускай літаратуры, калі сама беларуская славеснасць "доўга цвіла не як садовы ружавы куст, а як вольная шыпшына, захоўваючы свой першародны водар". Відаць толькі рамантычны падыход стаўся зольным па-сапраўднаму адкрыць глыбіні душы народнай, спрадвечны водар прыроды і побыту нацыі. Адбылася паступовае пазбаўленне ўсвядомленай мастацкай традыцыі ад амярцельных і склератычных канонаў дыдактызму папярэдніх літаратурных напрамкаў, празмерна рацыяналістычных канцэпцый папярэдніх эпох. Перад нацыянальнай літаратурай паўставала найнадзённейшая задача складання і выхавання чытацкай аўдыторыі. Для прыцягнення ж і зацікаўлення такой аўдыторыі была патрэбна літаратура, тоесная падарунку сэрца, пачуццю і мове, літаратура баладна-казавая па жанравых відах, у

нечым сусальна-сінкрэтычна па змесце і арганізацыі формы, падобная побытаваму анекдоту ці рамантычнай фальклорнай легендзе.

У натуральна неспрыяльных умовах для беларускай літаратуры, калі, здавалася, пераважная ўвага на баку іншых культурных традыцый, праз непазбежнае прымерванне да развітых заходнеўрапейскіх літаратур, надзвычай цяжка давалася смеласць у сцвярдженні роўнасці, годнасці свайго: мовы, звычайу, гісторыі. І ці не адсюль і ў Сакрата Яновіча роднасная беларускай літаратуры XIX стагоддзя стыльвая адметнасць: натуральнасць апавядання, ашчаднасць выяўленчых сродкаў, побач са сціслым, амаль схематычным выкладаннем дапускаецца мерная дэталізацыя, элементы апісальнасці, паўторы, у наяўнасці прысутнасць шматлікіх абразкоў-замалёвак роднай прыроды, працы і побыту чалавека, што цеснымі каранямі звязана з народнай абрадавай традыцыяй.

Гумар твораў Сакрата Яновіча сапраўды як зброя чалавека з невычэрпнаю сілаю духа, вераю ў сваю ісіціну. Увесь дыяпазон сродкаў мастацкай выразнасці камедыйнага роду літаратуры ад побытавага абразка-фражкі да сатыры і

гратэску дапамагае аўтару ў звышзадачы яго як пісьменніка-філосафа ў адмаўленні зла і недарэчных праў жыцця. Менавіта ў гумары сродак абароны і замацавання маральнай перамогі галоўнага героя твораў і аўтара, іх чалавечага права на самае простае зямное шчасце, трапяткое і гарачае, імгненнае і вечнае.

За архетыпам творчасці С. Яновіча глыбокая сівая старажытнасць, якая бярэ свой пачатак з дакласавага грамадства. Сярэднявечча з яго абвостраным парогам болю ад шматлікіх рэлігійна-нацыянальных войнаў і супрацьстаянняў, трагічнасць падзей новага часу, калі грамадска-дзяржаўны дабрабыт найчасцей пачаў абыходзіць Беларусь. І настальгічныя баладна-навелістычныя матывы найчасцей адцяняюць і надаюць трагічнасць яго ўжо знакамітаму сярод беларусаў, бадай, і славян гумару.

Калі ж задаемца пытаннем: да якога роду літаратуры варта аднесці такую ўжо сінкрэтычную творчасць С. Яновіча, то міжволі хочацца сцвярдзаць — да эпікі, бо нешта надзвычай фундаментальна глыбіннае, непазбежна і спрадвечна побытавае прысутнічае ў яго прозе, здаецца, ён з апошніх тытанаў прозы, пяро якіх, падобна фолкнераўскаму ці талстоўскаму, яшчэ здольнае адолець раманную форму, гэтае наймудрэйшае і бязлі-

ІЯРДАНЕ РУСІ

таснейшае люстра, прынесенае па прыгожых гасцінцах і трагічных скрыжальных нацыянальнай, а ў сапраўднасці, заўсёды і агульначалавечай гісторыі. Безумоўна, творы Сакрата — гэта ў нечым і хроніка жыцця нацыі, барацьбы духу, найбольш выяўленай праз побытавыя рэаліі. Дарэчы, гэта адна з найвышэйшых адзнак майстэрства і таленту празаіка (і ўвогуле пісьменніка) — праз трапную дэталю стварыць вобраз. І нека з хутарскога правінцыяла вымалёўваецца постаць Сакрата Яновіча як пісьменніка еўрапейскага ўзроўню. Майстэрства дэталі напаяняе вобразную прастору Сакратавых твораў лірычным і драматычным настроем.

Чалавецтва ўжо даўно пераканалася, што не ўсё ў лёсе нацыі, як і ў чалавечым жыцці, вызначаецца маральнымі вартасцямі, розумам. У гісторыі нацыі, як і ў жыцці чалавека, шмат трагічнага і таямнічага, перад чым чалавечы род бездапаможны, а шчасце і дабрабыт на канаваных далёка не кожнаму, нездарма найбольш таленавітыя і добрасумленныя людзі заўсёды глыбока няшчасныя. І не адна з хрысціянскіх нацыяў не пазбегла ў гісторыі свайго існавання выпрабавання пакутамі і цяпненнем. Біблей-

скія кнігі Старога Запавету, кнігі Іова і Эклезіяста, найбольш прысвечаныя гэтай праблеме, вучаць чалавецтва шукаць шчасця ва ўсынаўленні, аднасці з Госпадам. Галоўны герой Сакрата Яновіча шукае свайго шчасця ў роднасці са сваім краем, малой радзімай. І праз флёр побытавых рэалій настойліва імкнецца зазірнуць у глыб чалавека, спасцігнуць законы яго душы, знайсці хаця б нейкую ілюзію, надзею для гістарычнага шчасця і гонару нацыі, і ў гэтай замілаванасці і ў нечым тоеснасці народнаму жыццю, як своеасабліваму "святому скрыжалю", — менавіта ў гэтым, — сам пісьменнік і яго галоўны герой бачаць сродак захавання і зберажэння свайго нацыянальнай моцы, патэнцыі і перспектывы. І міжволі прыгадваецца думка, перафразуючы А. С. Пушкіна, што стала славеснасць, мабыць, у асобе Сакрата Яновіча, стаіўшыся аднастайнасцю твораў мастацтва, абмежаваным колам мовы, вычварнай і абранай, звяртаецца да свежых выдумак народных, да нявыкалага прастамоўя, напачатку пагарджанага. Прыгадваецца, што вельмі тоесна на пачатку XIX стагоддзя буй ўспрыняты польскай грамадскасцю феномен поспеху першага зборніка

СА СТАРОГА КУФРА

ЛЕПЕЛЬСКІЯ СТРОІ

Лепельскія строі — традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення Падзвіння. Бытаваў у XIX — пачатку XX стагоддзяў пераважна ў Лепельскім, Ушацкім, Чашніцкім раёнах. Аснову летняга касцюма жанчын складалі спадніца, фартух. Кашуля мела тунікападобны або з прамымі плечавымі ўстаўкамі крой, сціплае аздабленне вузкімі паскамі чырвона-чорнага геаметрычнага арнаменту на рукавах і плечавых устаўках. Спадніцу (саян, дрыліх, андарак, шарак) шылі з 3—4, у заможных сялян з 7 полак пярэстых або аднаколерных даматканых тканін у блакітна-белым, сіне-фіялетавым, вохрыста-чырвоным каларыце, фартух з 1—3 полак кужэльнага палатна, аздаблялі ўзорным ткацтвам (пераборы), вышыўкай (мярэжка), карункамі. Галаўныя ўборы — намітка, чапец, хустка, вянок, карона (галаўны ўбор дзяўчыны-мяшчанкі нахштат падвічкі з парчы, расшытай бліскаўкамі) і інш.

Мужчынскае адзенне складалі кашуля (насіпі навыпуск, падпярэзвалі поясам ці дзягай), нагавіцы, камізэлька з чорнай або цёмна-сіняй крамнай тканіны. Галаўныя ўборы — саламяны або лямцавы капялюш, белая магерка, картуз. Верхняе мужчынскае і жаночае адзенне — армяк, сярмяга, світка, кажух.

МОТАЛЬСКІЯ СТРОІ

Мотальскія строі — традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення ў Заходнім Палессі. Бытаваў у XIX — першай палове XX стагоддзяў на невялікай тэрыторыі Іванаўскага раёна (вёскі Моталь, Тышавічы, Асаўніца). Аснову летняга касцюма жанчын складалі кашуля, спадніца, фартух, гарсэт. Кашулю кроілі з прамымі плечавымі ўстаўкамі, прышытымі на аснове, са шматлікімі складкамі вакол стаячага каўняра. Тыповым прыёмам аздаблення былі звычайныя строчкі, уручную прашытыя чорнай баваўнянай ніткай упоперак стаячага каўняра, манжэты. Спадніца — гладкафарбаваны, бурачковы ці чырвоны андарак або палатнянік з белага кужалю, сабранага па лініі таліі на матузок. Фартух кроілі з 4 полак кужэльнага палатна, якія злучалі дэкаратыўным швом, што дазваляла насіць яго на два бакі. Арнамент натыкання вызначыўся дробным малюнкам чырвонага, чырвона-чорнага, блакітна-чырвона-чорнага геаметрычнага або расліннага арнаменту. Гарсэт шылі з чырвонага фабрычнага сукна, з серабрыстай парчы, аздаблялі нашыўкамі тасьмы-галуна, стужак, пацерак. Гарсэт запраўлялі ў спадніцу і падпярэзвалі шырокім бурачкова-чырвоным поясам ручнога пляцення. Галаўны ўбор — моцна накрухмаленая намітка, завітая на каробачку з чапцом, аздабленая кветкамі па баках або паўкругам спераду.

Мужчынскае адзенне складалі нагавіцы і кашуля навыпуск, падпярэзаныя шырокім плеченым поясам з кутасамі, галаўны ўбор — саламяны брыль, магерка. Верхняе адзенне — світка, катанка, куртка з чорнага валенага сукна, аздабленая цёмна-сіняй аблямоўкай, з бакавымі клінамі — «вусамі». Прыгожым мастацкім аздабленнем вылучаліся аўчынныя кажухі і паўкажушкі.

Падрыхтаваў да друку
Дзмітрый РАМАНЮК.

МАЁЙ БЕЛАЙ...

Адама Міцкевіча «Балады і раманы». У крытычным водгуку вядомы крытык Ю. Колебах пісаў наступныя словы: «У задыхлію атмасферу ўмоўных, будуарных сентыментаў, прапахлых мускусам Таліэны, упалі «Балады», быццам букет апырсканых расою вясновых кветак з сельскіх палёў. Ад гэтых вясновых пралесак з берагоў Свіцязі, ад водару чаромхі з курганка Марылі павяла свяскасцю па ўсёй Польшчы».

У такім параўнанні адчуваецца гістарычны прагрэс, існуе фармальна мастацкая традыцыя пісьменства на роднай мове, але ў творчасці Сакрата Яновіча (можна больш, чым у каго) адчуваецца і страты дасягненняў папярэдняй славянскай культуры: празмерная праявінасць і побытаваць у манеры пісьма, гумар, тоесны гарадскому анекдоту і жорсткаму гарадскому рамансу, апісальнасць, амаль фатаграфаванне змены настрояў героя (дзе асабліва адчуваецца вельмі непажаданая аддаленасць ад псіхалагізму) — усё гэта выводзіць на больш шырокія, ужо не літаратурнаўчыя высновы і роздумы.

Грамадска-дзяржаўны вопыт існавання традыцыі суседняй славянскай культуры

(традыцыі польскай) міжволі вучыць, што галоўную ролю ў грамадстве адыгрывае сярэдні клас з непазбегнымі для яго поглядамі і матэрыяльна-практычнай заглябленасцю. У параўнанні з папярэднім інтэлектуальна заглябленасць беларускай культурнай традыцыі выглядае ледзь не эфемэрай.

Вядома, беларускай інтэлектуальнай традыцыі бракуе практыцызму, але за ёю большая фундаментальная заглябленасць як у духоўныя, так і ў побытавыя бакі жыцця, і неабходны мудрасць і народнае пачуццё цэласнасці і гармоніі, каб, не згубіўшы найістотнейшага, надаць нацыянальнаму арганізму новыя крыніцы для жыццядзейнасці.

Міжволі згадваецца беларуская нацыя ў часы свайго адраджэння, часы Георгія Францішка Скарыны, асабліва трагічную пару такога імклівага і пакутніцкага беларускага праваслаўнага Рэнэсансу пры жыцці св. выспаведніка Лявонція Карповіча, калі пры поўнай палітычнай і канфесійнай праўніцкай рэакцыі толькі праз надзвычайныя фізічныя і духоўныя ахвяры нацыя ўзнеслася на найвялікшую сваю вяршыню. Ва ўсе эпохі існавання беларускай нацыі яе Рэнэсанс быў непаз-

бежна спалучаны з пакутамі, выпрабаваннямі і натуральным трагізмам хрысціянскага жыцця, але і ўзвышаўся прасветленасцю спаведзі, пакаяння, даравання грахоў і надзеі хрысціянскай душы, любоўю да Сусвету і адчуваннем свайго арганічнага і гарманічнага існавання ў ім, далучанасцю да Госпада і ўсыноўленасцю ім, бо згодна з хрысціянскай аксіялогіяй, у трагізме і пакутах — сіла народа, жыццяздольнасць яго на скрыжальных гісторыі.

І хочацца пажадаць слыннаму аўтару большага далучэння да гэтай спрадвечнай жыватворнай крыніцы, прасвятлення і ачышчэння свайго таленту ў «гаючых водах» высокай хрысціянскай славянскай мастацкай традыцыі.

У «Супраслеўскім трыпціху» Сакрат Яновіч адзначае наступнае: «Душа яго акрыяла, сэрца птушкай забілася, голубам узляцела ангельскім, а ў вачах — дэбрыня расквітнела васільковай. Суд у ім, чалавека ў чалавеку, збыўся, самы чаканы з прычаканых, вялікі з найвялікшых — хрыстападобны! Зямля тут наша айчынная, да крыві касцей родная, са светам з'яднаная ажыврай пад'іконна, адданасцю ўсецялеснай. Быць нам на ёй, як Госпаду ў вышынях, як несмяротнасці ў бяскончасці непасціглай. Да Супраслія я іду, да Цябе — Ірдане Русі маёй Белар!»

СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

БЕЛАРУС — АДКРЫВАЛЬНІК МАРСКІХ НАФТАПРОМЫСЛАЎ

Валерый ЯРМОЛЕНКА,

доктар географічных навук.

Прыродазнавец і падарожнік, даследчык нафтаанасці нетраў акваторыі Каспійскага мора Вітольд ЗГЛЯНІЦКІ (1850—1904) нарадзіўся ў Беларусі. Скончыў Пецярбургскі горны інстытут (1875) і атрымаў званне горнага інжынера. Працягнуў час працаваў на горных заводах у Заходнім краі Расіі. Затым па не выветленых прычынах загадам па Горнаму дэпартаменту быў звольнены са службы. Астаўка працягвалася 6 гадоў. Толькі з дазволу міністра дзяржаўных маёмасцей Зглыніцкі зноў быў прыняты на службу па Горнаму ведамству з адкамандазіраваннем у Баку. І менавіта тут ён стаў ініцыятарам фантастычнай для свайго часу ідэі здабычы нафты з-пад марскога дна з дапамогай буравых вышак не пасрэдна ў моры.

У БАКУ Зглыніцкі працаваў з 1891 года да канца свайго жыцця, г. зн. больш за 13 гадоў. Ужо неўзабаве пасля прыбыцця сюды ён набыў апарат для замера скрыўлення свідравін, ліквідаваўшы недахопы апарата Фернштэрма, які прымяняўся ў той час для гэтых мэт, аб чым было даложана на пасяджэнні Рускага тэхнічнага таварыства. Указам Сената ад 22.06.1893 года Вітольд Зглыніцкі быў узведзены ў надворны саветнік, пазней атрымаў чын калежскага саветніка, што адпавядала воінскаму званню палкоўніка.

Выкарыстоўваючы вольны час, уключаючы водпускі, ён самастойна вывучыў геамарфалогію і геалогію Апшэронскага паўвострава, паўднёвага ўзбярэжжа і шматлікіх астравоў Каспійскага мора і набыў аўтарытэт у пытаннях нафтавай геалогіі. Упэўнены ў наяўнасці пад дном Каспія багатых радовішчаў нафты, 29 ліпеня 1896 года ён звярнуўся ва Упраўленне дзяржаўнай маёмасці Бакинскай губерні і Дагестанскай вобласці з прашэннем аб адводзе яму двух участкаў мора, г. зн. марскога дна ў Бібізбацкай бухце пад разведку нафты пры дапамозе будаўніцтва ў моры буравых вышак на палевых апорах. Прашэнне Зглыніцкага было адхілена на той падставе, што «мора і марское дно не значацца ў распараджэнні Упраўлення». Зглыніцкі падаў прашэнне на імя міністра земляробства і дзяржаўнай маёмасці, ён сцвярджаў, што адкрыццё новых раёнаў для здабычы нафты ў Баку вельмі важнае для нафтавай прамысловасці Расіі і дно Каспія можа быць адным з такіх раёнаў. На гэце прашэнне таксама прыйшла адмова на той падставе, што «землі, занятыя морам, могуць быць прадстаўлены прыватным асобам не інакш, як па асобых прывілеях».

ЗГЛЯНІЦКІ настойліва працягваў дабівацца свайго мэты. У сваім чарговым прашэнні на імя міністра ён указаў: «З пункту гледжання сучаснай тэхнікі, разведкі марскога дна не маюць ніякай цяжкасці, акрамя большага іх кошту ў параўнанні з разведкай, што праводзілася на сушы, затое здабыча нафты з нетраў марскога дна будзе нават лягчэйшая, чым на мацерыку, таму што нафту можна тут жа нагружаць на баржы і перавозіць у любое месца». Горны дэпартамент, якому было накіравана гэтае прашэнне, не змог па вартасці ацаніць смелую ідэю Зглыніцкага і, спаслаўшыся на шэраг прычын (высокі сабекошт разведкі, шкода для рыбалоўства і праходу суднаў, небяспека фантаў), адмовіў.

Разам з тым Горны дэпартамент вымушаны быў прызнаць, што «вельмі пажадана выветліць ступень нафтаанасці марскога дна і правесці доследным шляхам тэхнічную магчымасць здабычы нафты і эканамічны ўмовы спосабу Зглыніцкага». У выніку Каўказскае горнае ўпраўленне ў 1897 годзе перадало пытанне аб здабычы нафты з дна Каспія на абмеркаванні тэхнічнай камісіі па ахове бакінскіх нафтапрамыслаў. Камісія ў 1898 годзе прызнала неабходнасць выкарыстання марскога дна для здабычы нафты, але палічыла немэтазгодным марское бурэнне, указаўшы: «У тых частках марскога дна, дзе геалагічнымі даследаваннямі ўстаноўлена ўжо прысутнасць нафты і дзе наяўнасць нафтапрамыслаў не прычыніць шкоды рыбалоўству і суднаходству, здабыча нафты можа быць дазволена, але не непасрэдна з паверхні мора, а пасля засыпкі зямлей». І для адводу пад здабычу нафты прыбярэжнай паласы Каспія каля Баку была ўтворана

спецыяльная камісія. Зглыніцкі робіць чарговую спробу рэалізаваць сваю ідэю і дабіваецца разгляду гэтай камісіяй свайго праекта. 29 ліпеня 1900 года на пасяджэнні камісіі Зглыніцкі падрабязна далажыў аб сваім распрацоўках у галіне марскіх нафтапрамыслаў.

Праект прадугледжваў бурэнне марскога дна пры дапамозе буравых вышак на палях; абсталяванне асобнай вышкі трывалымі знаворнымі і ўнутранымі абшыўкамі з непранікальным памостам, што ўзвышаецца над узроўнем мора прыблізна на 12 футаў, з мэтай спуска здабытай нафты самацёкам у баржы. Па краях памоста непранікальны борт вышыней 4 фута, а на ўзроўні гарызонта вады — выратавальная панель на выпадак пажару; панель і памост злучаны жалезнай левіцай. На свідравіне прадугледжвалася шахта ў выглядзе жалезнага кесона з тампажам унізе. На выпадок фантаў прадугледжвалася «дзяжурная» баржа з жалеза, ёмістасцю 200 тысяч пудоў нафты.

Праект быў прадуманы вельмі старанна і вырашаны ва ўсіх дэталях, якія пераканаўча даказвалі тэхнічную магчымасць і эканамічную мэтазгоднасць здабычы нафты ў моры, але закладзеная ў ім ідэя аказалася такой дзёрзкай і так супярэчыла існуючай практыцы, што была адхілена і заменена абсурдным асваеннем марскога дна шляхам засыпкі, што і было пачата ў 1911 годзе, але Зглыніцкага тады ўжо не было ў жывых.

ПАЧАТАК шырокаму выкарыстанню нафтавых багаццяў з дна мора быў пакладзены ў 1922 годзе ў СССР, калі па ініцыятыве С. Кірава ў раёне Баку была прабурана першая нафтавая свідравіна на штучна створаным астраўку ў бухце Ільіча (ранейшая назва — Бібізбацкая бухта). Свідравіна — першаадкрывальніца нафты 18 красавіка 1923 года ўдарыла магчымым нафтавым фантамам з дна мора, з глыбіні 460 метраў. Затым на Каспіі таксама ўпершыню ў свеце была ажыццёўлена здабыча нафты ў адкрытым моры (на поўнач ад вострава Арцёма, 1934 год). З таго часу марскія нафтапрамыслы атрымалі шырокае развіццё ва ўсім свеце.

Сусветная нафтавая навука, аднак, помніць, што праект нафтаздабычы на марскім шэльфе быў упершыню створаны ў Расіі на рубяжы XIX і XX стагоддзяў, калі за мяжой нават і не думалі аб выкарыстанні нафтавых багаццяў пад марскім дном. Тады гэта ўсім здавалася практычна немагчымым. Праект Зглыніцкага сведчыць аб навадарстве і смеласці тэхнічных рашэнняў інжынера родам з Беларусі.

Зглыніцкі пасля некалькіх гадоў беспаспяховай барацьбы апублікаваў свой праект і зацвердзіў тым самым за сабой прырытэт тэхнічнай ідэі — «Аб мясцовасці на Апшэронскім паўвостраве і па-за яго межамі, у якіх трэба было б утварыць участкі пад разведку нафты». Праз некаторы час ён памёр ва ўзросце 54 гадоў і, як мяркуецца, пахаваны ў Баку (па іншых звестках, у фамільным склепе с. Дэмбе на Беласточчыне). У сваім апошнім паслужным спісе ён адзначаў, што паходзіць з патамных дваран, і падкрэсліваў, што ні радавога, ні набытага маёнтка не мае. Сваю лелекцыю мінералаў і багатую бібліятэку завяшчаў Бакинскаму аддзяленню Рускага тэхнічнага таварыства. У сувязі з устаўленнем прырытэту Зглыніцкага ў стварэнні марскіх нафтапрамыслаў асоба яго ў гісторыі нафтавай прамысловасці займае асобае месца.

НОВАЕ ПРА УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

«ПОДЫХ ЮНІ ЎХОДЗЯЧАЙ МАЁЙ...»

Працяг гутаркі журналісткі Галіны ШАБЛІНСКАЙ з Музай СНЯЖКО, аднакурсніцай і сяброўкай юнацтва Уладзіміра КАРАТКЕВІЧА

Дзівіліся. Радаваліся. Магчыма, па-добраму зайздросцілі.

— Можна, вы згадаеце што-небудзь з асаблівых сустрэч? У сяброў звычайна свае адносіны, і час, як правіла, паглыбляе іх. Выяўляе сутнасць і змятае павярхоўнае...

— Я падтрымлівала роўныя адносіны са сваімі аднакурснікамі, але сябрвала не з усімі. Проста камусьці сімпатызава-ла больш, камусьці менш. І сустрэчы на-шы пасля вучобы таксама былі розныя, з неаднолькавай доляй цікавасці. Гэта на-туральна.

Добрыя сяброўскія адносіны з Валод-зем у мяне і маёй сям'і захаваліся да апошніх яго дзён. Разпадаў не было. Мы, здаралася, падоўгу не пісалі, не бачыліся з-за нейкіх абставін. Але пасля наганялі. Сяброў у яго заўсёды было шмат. У сту-дэнцтве ён сімпатызаваў розным дзяўча-там і балюча перажываў промахі і няўда-чы. Але яго генеральная лінія — вучо-ба — яму ўдавалася, і надта паспяхова.

Калі згадаць храналагічна, то першы раз пасля ўніверсітэта мы сустрэліся ў канцы лістапада 1955 года ў цягніку «Кіеў — Сталіна» (цяпер Данецк).

Сустрэча выпадковая, але яна мараль-на мяне вельмі падтрымала. Мне было цяжка працаваць у вёсцы: прыгнятаў быт, дрэнныя веды вучняў. Я аказалася ў калектыве лішняй: настаўніца, на месца якой мяне размеркавалі, перадумала іс-ці на пенсію. Завуч школы, чалавек вель-мі абмежаваны, спрабаваў мяне «загрызці». І я старалася на выхадныя дні ездзіць да бацькоў у Кіеў. Адночы, вяртаючыся ў Карапышы, ноччу ў там-буры цягніка я нечакана для сябе ўбачыла Валодзю. Ён таксама быў у Кіеве па аспі-ранцкіх справах. А цяпер ехаў у свае Лесавічы.

Помню першыя словы Валодзі: «Як ты? Дзе ты жывеш? А што тата з мамай?» По-тым, канешне, мы сталі дзяліцца ўражан-нямі пра сваю новую працу. Але то не была прафесійная размова: метадыка выкладання, навучальныя планы і г. д. Проста сустрэліся два аднакурснікі, два блізкія чалавекі. І кожны хацеў зразу-мець другога: як ён сябе адчувае ў но-вым асяродку, што ў яго атрымліваецца і што ён збіраецца рабіць далей.

Працяг.
Пачатак у №№ 48—52, 1998 г.
і ў №№ 1—3, 1999 г.

Я ў вёсцы вельмі нудзілася, хаця старалася спакойна рэагаваць на ўсё. Караткевіч да гэтага ставіўся інакш. Ён настаўнік, але трапіў у побыт, якога раней не ведаў. І ўсё яго цікавіла: як баба самагон варыць, куды дзед на конях пае-хаў?.. (Тады былі надзвычай снежныя зі-мы і ездзілі на санях).

У Валодзі адрозніжжы з'явіліся каларыт-ныя фігуры з ліку яго новых знаёмых: гас-падароў, суседзяў, вучняў (праўда, вучні ў нас ва ўсіх былі каларытныя). Ён здолеў новае для яго жыццё ператварыць у ба-чэцкі, расказкі, малюнкi. І я не помню, каб ён з нейкай нервовасцю ці злосцю ка-заў, што вось яго ў вёску «сапхнулі». Не. Пачуццё ўласнай годнасці і гумару і тут выратавала яго.

Хаця, безумоўна, у яго меліся свае праблемы. Ён марыў пра аспірантуру, але...

Гэтая наша сустрэча засталася самай яркай. Магчыма таму, што яна адбылася на новым шляху ў абсалютнай адзіно-це... Іншыя сябры яшчэ не з'явіліся. Усе ранейшыя студэнцкія раз'ехаліся, і мы не паспелі нават паслаць адзін аднаму лісты. А тут — нечакана Валодзю... Быц-цам у пустыні стрэла роднага чалаве-ка...

Была яшчэ адна непрадбачаная су-стрэча. У рэстаране «Метро» ў Кіеве. Я не любіцелька, адрозніжжы скажу, туды хадзіць, але неяк нас з мужам запрасіў яго сябар. Мы сядзім, вяртаем. Я спакойна пазіраю вакол. І раптам не веру сваім ва-чам: Валодзю? Крыху ўбаку ад нас ссуну-ты 2 сталы, за якімі — мужчынская кам-панія, і ў цэнтры — Караткевіч. Я кажу мужу, а сама вельмі дзіўлюся, бо, калі гэта Валодзю, то чаму ён нас не па-пярэдзіў, што будзе ў Кіеве? Мы ж даўно не бачыліся. З гэтай думкай я падымаюся і выглядаю з-за калоны: раптам памылі-лася? Не. Караткевіч. Тут ён узнімае во-чы, пазнае мяне — абдымкі, пацалункі. Ён падыходзіць да нашага століка павіта-цца, мы дамаўляемся на сустрэчу ў нас дома, і ён вяртаецца ў сваю кампанію. Праз некалькі хвілін афіцыянт прыносіць бутэльку шампанскага, каробку цу-керак, аўтограф на сурвэтцы: профіль Караткевіча з адтапыранай губой і подліс. У гэтым раскошным жэсце — увесь Караткевіч. Апошнія грошы будуць — ён іх усё роўна аддаць у падобнай сітуацыі.

І гэта не паказуха. Галоўнае — зразу-мець, што ў Валодзі не было нічога па-казнога. Ён ніколі не працаваў на публі-ку...

Былі яшчэ розныя сустрэчы. Адна з іх адбылася ў 70-х гадах у Мінску, на вулі-цы К. Маркса, на кватэры Валодзі. Валод-зю з Валяй тады вярнуліся з Крыма, а Фларыян Няўважны мне патэлефанаваў, што прыедзе з Варшавы ў Мінск па сваіх справах. Я прапанавала: «У такім выпадку мы з мужам возьмем адпачынак, і ўсе збіраемся ў Караткевіча». Канешне, гэта была зусім іншая сустрэча. Валодзю на той час ужо друкавалі, яго ўжо прызна-валі. Ён ажаніўся. Жыў у новай кватэры. Гэта быў другі Караткевіч. Валя нам спа-дабалася. Мы адрозніжжы прынялі яе ў кола сяброў. Як Валодзеву жонку і як сябра. Яна пра яго турбавалася, яна пра яго кла-пацілася. І на той нашай сустрэчы я зразу-мела, што ў Караткевіча пачаўся новы этап жыцця.

— Вы гэта адчулі?

Дні беларускай літаратуры і мастацтва, прысвечаныя 65-годдзю У. Караткевіча. Ля помніка пісьменніку. Орша, лістапад 1995 г.

— І я гэта адчула, і Фларыян таксама. Мы парадаваліся за Валодзю...

Памятаю яшчэ, як Валя з Валодзем прыехалі да нас разам у Кіеў. Там праходзіў кангрэс ЮНЕСКА па славянскіх культурах (Валя выступала з дакладам). З папярэдняга звання я ведала пра іх прыезд. Можна было скарыстаць мо-мант і сабраць увесь курс, але Валодзю дрэнна сябе адчуваў, і я не стала гэтага рабіць. Ён мне сказаў, што запланаваў толькі два візіты: да нас і Мішы Галь-дштэйна.

Пакуль Валя працавала на кангрэсе, Валодзю хадзіў па горадзе: на Уладзі-мірскую горку, ля ўніверсітэта, у парку

— Так, у гэтым ёсць праўда... Апош-ні раз мы бачыліся з Валодзем на сустрэчы нашага курса летам 1984 года. Рыхтаваліся мы да яе доўга. Сабралі аргкамітэт. У студэнці парасылалі ўсім запрашэнні, пісьмы, анкеты. Я ведала, што Валодзю цяжка хворы. Ён пахаваў жонку. Яго апыкала сям'я сястры. І ўсё ж ён першым адгукнуўся на наша запрашэнне. Абяцаў пры магчымасці абавязкова прыехаць. У яго была прось-ба: загадаць яму асобны нумар у гасці-ніцы. Ён лічыў, што едзе на сустрэчу з усім курсам, а значыць у гасці ні да кога персанальна не пойдзе. (Мусіць, каб ні-кога не пакрыўдзіць).

НОВЫЯ КНІГІ ПА СТАРОНКАХ БЕЛАРУСКАГА ДРУКУ ПРА БЕЛАРУСЬ І ЯЕ ЖЫХАРОЎ

Апейка М. Ф. Чым аралі нашы продкі? Эвалюцыя зем-ляробчай тэхнікі ў Беларусі. У гэтай частцы арт. праана-лізаваны ўзровень развіцця механізацыі сел. гасп-кі ў Гродзен. губерні ў пач. XX ст. // Агрэпанорама. 1998. № 1. С. 37—38. Працяг. Пач. у № 1, 2, 4 за 1997 г.

Барыс А. Палітычныя партыі і арганізацыі на Беларусі ў першай палове XX ст.: [Агул. характарыстыка. Звесткі сістэматызаваны ў табліцы: назва партыі, абрэвіятура, час існавання, заснавальнікі і кіраўнікі] // Бел. гіст. ча-сop. 1998. № 1. С. 26—30.

Мяснікоў А. Ф. Рэвалюцыя 1905—1907 гадоў на Бе-ларусі // Гуманіт.-экан. весн. 1998. № 1. С. 31—35.

Забайскі М. М. Аграрнае пытанне ў Расійскай Дзяржаўнай думе III склікання [1907—1912 гг.] і пазіцыі дэпутатаў ад Беларусі // Весці Бел. дзярж. пед. ун-та. 1998. № 1. С. 59—70.

Канчар Я. Аўтабіяграфія з Пушкінскага дома: [Публі-кацыя аўтабіягр. паліт. дзеяча, гісторыка, публіцыста, вучонага ў галіне экан. геаграфіі Яўсея Сцяпанавіча Кан-чара (1882, Лоеўс. р-н — 1979), напіс. у 1913 г. для рус. гісторыка літ. С. Вянгерава] // Прадм. В. Скалабана «Яў-сей Канчар» (с. 1) // Голас Радзімы. 1998. 5 сак. (№ 9). С. 4. (Нашы славытыя землякі).

Скалабан В. Беларусь і Украіна: разам да незалеж-

насці: [3 гісторыі бел.-укр. супол. змагання за пабудову незалеж. Беларусі і Украіны, 1917 г.] // Спадчына. 1998. № 1. С. 197—206.

80 лет Вооруженным Силам Республики Бела-рус: [История и сегодняш. день армии, 1917—1998 гг.] / Предисл. Ю. Иванова // Армия. 1998. № 1. С. 2—25.

Весялкоўскі Ю. Права народа: [Падзеі пач. 1918 г.] // Бел. Мінчушына. 1998. № 1. С. 11—17.

Недасек Н. [Адамовіч Ант.] 1918—1948: Да трыцца-тых угодкаў найвызначнейшых падзеяў нашага нац. руху: [У гэтай частцы арт. разглядаюцца падзеі пач. 1918 г.] // Спадчына. 1998. № 1. С. 51—74.

Кахановіч М. Магілёўцы і незалежнасць Белару-сі: (Мае ўспаміны): [1918 г. У падрадк. заўв. (с. 3) змешч. звесткі пра аўт. успамінаў — бел. паліт. і грамад. дзеяча, першага дырэктара Вілен. бел. гімназіі Міхаіла Кахановіча (1884—1934)] // Спадчына. 1997. № 6. С. 3—5.

Кулеш А. Ф. Здесь был последний и решающий...: [Про бой 37-го стрелкового полка РККА с польскими ле-гионерами Ю. Пилсудского за г. Лиду, который проис-ходил в сент. 1920 г. во время совет.-польской войны 1919—1920 гг.] // Оникс. 1998. № 3. С. 5—6.

Тимофеев Р. В., Тоголева Е. Д. Налоговая политика Беларуси в области торговли в годы НЭПа [20-е гг.] // Гуманіт.-экан. весн. 1998. № 1. С. 36—43.

Бяспалая М. А. Ідэя самаабкладання як праўленне новай эканамічнай палітыкі ў галіне культуры [20-я гг.] // Весці Бел. дзярж. пед. ун-та. 1998. № 1. С. 77—82.

Платонаў Р. Галоўнае — незалежнасць: Забытая старонка з гісторыі Беларусі: [20-я гг.] // ЛіМ. 1998. 20 сак. (№ 12). С. 14—15.

Калыда І. У. Палітыка беларусізацыі [20-я гг.]: прычы-ны яе згортвання [у канцы 20-х — 30-х гг.] // Весці Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук. 1998. № 1. С. 75—80.

Верховный Суд Республики Беларусь: История и совре-менность (1923—1998) / Под общ. ред. В. О. Сукало и Л. Л. Зайцевой. — Мн.: ИнтерДайджест, 1998. — 239 с.: фот. — 1000 экз.

Литвиновский И. А. Укрепление электроэнергетичес-кого хозяйства Белоруссии в годы довоенных пятилеток

[1927—1941 гг.] // Весц. БДУ. Сер. 3, Гісторыя. Філа-софія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Права. 1998. № 1. С. 14—17.

Корж В. З. Моя борьба и труд: [Автобиограф. воспоми-нания и партиз. дневник 1941—1942 гг. одного из орга-низаторов и руководителей партиз. движения на Бела-руси в годы Великой Отеч. войны, Героя Сов. Союза Ва-силія Захаровича Коржа (1899, Солигор. р-н — 1967)] / Вступ. слово и публ. З. Корж и др. // Нёман. 1998. № 2. С. 177—228.

Мігунова А. А. Беларускія «остарбайтэры» і прапаган-да нямецкай акупацыйнай улады ў 1941—1944 гг.: [Раскрываюцца захады ням. акупацыйн. улады па вярбоўцы працоўн. сілы ў Германію] // Весці Бел. дзярж. пед. ун-та. 1998. № 1. С. 59—70.

Галавачэнка Р. Азарычы — боль і гнеў беларускага Палесся: [Пра Азарыч. лагеры смерці, створ. фашыста-мі ў перыяд з кастр. 1943 па сак. 1944 г.: Таксама па ўспамінах вязняў] // Маладосць. 1998. № 1. С. 209—221.

Петр Миронович Машеров: К 80-летию со дня рож-дения [Гос. деятеля БССР] // Армия. 1998. № 1. С. 26—31.

Булыка Г. Любовь сильнее времени: [Воспоминания о П. М. Машерове: По материалам беседы с его женой П. А. Машеровой] // Бел. думка. 1998. № 2. С. 22—30.

Гіль М. «А без яе — зусім не жыць...»: 3 запісаў першых гадоў перабудовы: [Грамад.-паліт. жыццё Бе-ларусі ў 1986—1988 гг.] // Польша. 1998. № 2. С. 210—259.

3 гісторыі асобных рэгіёнаў, гарадоў, вёсак і іх назваў (у алфавіце геаграфічных назваў):

Міншчына: Назвы насел. пунктаў паводле легендаў і паданняў / Склад., запіс і апрац. А. Н. Ненадаўца. — Мн.: Беларусь, 1998. — 718 с. — (Мой родны кут). — 2000 экз.

Паміць: Нараўлянскі раён / Уклад.: П. П. Рабянок, К. Ф. Ярмоленка; Рэдкал.: Г. К. Кісялёў (гал. рэд. выд. цэнтра БЕЛТА) і інш.; Маст. Э. Э. Жакевіч. — Мн.: БЕЛТА, 1998. — 445 с.: фат. — (Гіст.-дак. хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі). — 5000 экз.

НА КОНКУРС «БЕЛАРУСЬ У МАІМ СЭРЦЫ»

«ПЕРАЛЁТНАЯ ПТУШКА»

ГАРМОНІЯ
НАТХНЕННЯ

БЕЛАРУСІ

Вочы мае — вякі,
Я мяняла вас на шаўкі,
Я мяняла вас на рыззё,
А ў руках — адзін чарназём.

Каб ты срэбрам быў,
чарназём,
Я б цябе захінула рыззём,
Загарнула б цябе у шаўкі, —
Толькі веру маю пакінь!

Я — чарніца гэтай зямлі,
Я — званица, —
мой звон памяні,
Я — блудніца, —
даруй, не гані,
Не кідай у мяне камяні.

* * *

Белую кашулю —
апантаны лёс —
Мне анёл самотны
на плячах прынёс.
Доўга мы сядзелі
побач ля стала,
Сустрэкалі промні
зорнага святла.
Першы промень гнуткі
грудзі мне прабіў,
Свечку памінальную
у куче гасіў.
А другі, блакітны,
веі апаліў:
Бачыла дарогу,
квецень родных ніў.
Трэці і чацвёрты —
рукі волю снілі,
За спіною крылы
адрасталі-нылі.

РАГНЕДА

(ТРЫПЦІХ)

ПЛАЧ
ПАЛАЧАНІНА
ПА РАГНЕДЗЕ

1

Крывічаначка,
ясачка, птушка,
Жыць далёка ці сілы стае?
Стогадовыя хвоі не глушаць
Развіталыя песні твае.
Як жывецца ў палацы,
ў палоне!
Дождж вярочкі маркотныя ўе.
Не напіўся з дрыготкіх
далоняў,
Не наглядзіўся косы твае.
Адляцела бусліцай у вырай,
Зрабаванай, змарнелай,
Як цябе мне на волю
чужой...
Скон хіба павянчае крыжом.

2

Я ніколі цябе не пабачу,
Ты апошні мой прывід і сон.
Варажу,
загаворваю,
плачу,
Мой вянок на вадзе
ці праклён
Затрымаўся,
а свечка пагасла.
Па рацэ ён плыве,
на шчацэ...
Там ад поўні трывожна і ясна,
І бацькі там жывыя яшчэ.
Там гасцінны наш дом
на узвышшы
І любімых братаў галасы.
Вецер зоркамі музыку піша
І ўплятае ў мае валасы.

3

Пусціўся дождж,
як на маёй радзіме.

Дзень добры, шанюная рэдакцыя "Голасу Радзімы"! Піша вам пералётная птушка — паэтка з блізкага замежжа, ваша пастаянная чытачка Іна Снарская. Неаднаразова збіралася напісаць у наважаную і любімую мной газету, але ажыццявіць гэтую задуму падштурхнуў конкурс "Беларусь у маім сэрцы".

Вось ужо 11 год, як я жыю на Украіне, а думкамі лячу ў родныя мясціны, бачу сваю зямлю. Туга па радзіме, зразумелая кожнаму беларусу замежжа, кладзецца радком, нараджае вершы, якія жывуць у сэрцы побач з любай Беларуссю. Амаль не маючы беларускамоўнага асяроддзя, я не забываюся на родную мову. Мае знаёмыя кажуць, што гэта генная памяць, голас продкаў. Дужа хочацца, каб мае вершы прачыталі не толькі ў Беларусі і на Украіне, але й браты і сёстры з-за мяжы. Думаю, ім гэтаксама баліць...

У Палтаве мне ўдалося арганізаваць невялічкі культурна-асветніцкі асяродак беларусаў "Агница". Час ад часу мы ладзім вечарыны беларускай паэзіі, выступаем з артыкуламі ў мясцовай прэсе. Людзі цягнуцца адзін да аднаго, каб не зачарсвецць душой, каб не згубіць спрадвечную памяць, узмацніць нітку-повязь са сваёй роднай зямлёй.

Некалькі слоў пра сябе. Нарадзілася ў 1965 годзе ў слаўным Полацку. Скончыла Наваполацкі політэхнічны інстытут. Друкавалася ў часопісах "Малодосць", "Беларусь", "Польмя", "Крыніца", "Першацвет", "Край". У 1994 годзе ў бібліятэцы "Малодосці" выйшаў мой першы зборнік вершаў "Пацёркі". Нядаўна ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" надрукавалі мой новы зборнік "Пачакай, мая птушка...", які я чакала аж 7 гадоў. Зараз укладаю новую кніжачку паэзіі "Лясная панна". Вершы, якія я прапаную на конкурс, у іншых перыядычных выданнях не друкаваліся. Частка з іх увайшла ў зборнік "Пачакай, мая птушка...", а частка — зусім новыя.

Я забылася сказаць пра свой род заняткаў у Палтаве. Зараз я працую на дзяржаўным абласным тэлебачанні рэдактарам аўтарскіх праграм. Вучуся ў Палтаўскім педагагічным інстытуце на філалагічным факультэце. У сакавіку мінулага года мяне прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Вось, здаецца, і ўсё.

Ад імя ўсіх беларусаў Палтавы дазвольце павіншаваць рэдакцыю "Голасу Радзімы" з Новым годам і Нараджэннем Хрыстовым. Жадаем усім здароўя, натхнення ва ўсіх справах, мужнасці і надзеі на лепшае. Прывітанне ўсім суайчыннікамі на радзіме і за мяжой. Да пабачэння. З павагай і любоўю
Іна СНАРСКАЯ.

"Я толькі раковина,
дзе яшчэ не умолк океан..."

М. Цвятаяева.

Салёны вецер кветкамі гуляў
І на падлогу мне адну падкінуў,
Пялёсткі-крылы кволай

Я заламала рукі разам

І разам з кветкай вецер

Ты забяры, сцюдзены,

І пакладзі памерці на зямлю.

Зямля мая, счарнелая

Спустошаная,

Зямля мая,

Дачку сваю —

паламаў,
з кветкай,
я маю:
з гэтай клеткі
ад болю,
ў попеле, крыві,
пагавары са мною,
пакутніцу, прымі.

Мне сон прысніўся,
Цярушыць снег

Мая краіна — за лясамі

І за гарамі, — век палёту,

Ірвуць маўчанне галасамі

Там рукі і званы, а потым

Ужо лес — ня лес, а шлях

Крок да сябе —

Адвечнасць голасу

Трапа звярыная — вяртанне.

Мая краіна — вольны ветразь,

Яшчэ — трава, яшчэ —

А я лячу дарогай ветру

І ў валасах іскрыцца восень.

Буду піць лясы, галасы,
Па полю імчацца ланню,
Ты не бачыў такой красы:
Мае вочы — святаньня.

Птушкай лячу нястрыманай,
Клеткі прыдумалі людзі,
Для ўсіх і паўсюль айчына
Неба вольныя грудзі.

Коласам вырасту ў полі,
Крыламі ветру,
Сценам і даху ніколі
Не стрымаць волі ветразя.

Безліч стварэнняў саткана
Ува мне. Не спужайся — бяры,
Я сягоння лясная панна,
Дачка зары.

такі дом мне б мець,
такі дом статны.
З дому бягу,
як промень ад сонца
цалаваць шчаку
першаму ў вёсцы ваконцу.
Цураюся покуці:
шчур ёй,
мне — каптур,
дзе неба дыван
дзінькае
птушынымі галасамі,
музычнымі скрынькамі,
сонечнымі радкамі.
З дому бягу,
куды вочы глядзяць, —
дзяцел склікае знаёмых,
сясцёр, братаў невядомых.
Спяшаюся па расе
У гасцінны той дом

Мне сон прысніўся,
быццам вецер

Цярушыць снег

Мая краіна — за лясамі

І за гарамі, — век палёту,

Ірвуць маўчанне галасамі

Там рукі і званы, а потым

Ужо лес — ня лес, а шлях

Крок да сябе —

Адвечнасць голасу

Трапа звярыная — вяртанне.

Мая краіна — вольны ветразь,

Яшчэ — трава, яшчэ —

А я лячу дарогай ветру

І ў валасах іскрыцца восень.

Буду піць лясы, галасы,
Па полю імчацца ланню,
Ты не бачыў такой красы:
Мае вочы — святаньня.

Птушкай лячу нястрыманай,
Клеткі прыдумалі людзі,
Для ўсіх і паўсюль айчына
Неба вольныя грудзі.

Коласам вырасту ў полі,
Крыламі ветру,
Сценам і даху ніколі
Не стрымаць волі ветразя.

Безліч стварэнняў саткана
Ува мне. Не спужайся — бяры,
Я сягоння лясная панна,
Дачка зары.

З дому бягу
па расе, па снегу.
Ёсць такая гульня
у маленькіх:
будаваць дом
у лесе, у полі —
паўсюль,
дзе ветру даволі.
Дзе столя — нябёсы,
дзе сцены — шаты,

такі дом мне б мець,
такі дом статны.
З дому бягу,
як промень ад сонца
цалаваць шчаку
першаму ў вёсцы ваконцу.
Цураюся покуці:
шчур ёй,
мне — каптур,
дзе неба дыван
дзінькае
птушынымі галасамі,
музычнымі скрынькамі,
сонечнымі радкамі.
З дому бягу,
куды вочы глядзяць, —
дзяцел склікае знаёмых,
сясцёр, братаў невядомых.
Спяшаюся па расе
У гасцінны той дом

Там промень пяшчотны,
там вецер шаўковы,
там вольныя ўсе галасы
і родная мова.

Мой лес, я табе спяю
Апошнюю песню пра лета,
Мой лес, я тваю зямлю
Укрыю крылом паэта.

А потым блакіт нябёс
Бяссоннем душы пазначу,
Прыму, як шалёны лёс,
Як сонечны зваблівы мячык.

Свяціцца ў вачах расе,
Куваць адзічэлым

А я сяду пакрысе

У звонкія вечныя сосны.

А я — толькі ветру ўздых,
А я — толькі ліст шаўковы,
І зоркі ў руках маіх
Спяваюць на роднай мове.

А я — толькі вечнасці крок,
Крык крумкача перад бурай.
Падказала чарговы урок
Мне сівая зязюля.

Вечар поле прымусіў
памерці

Да світанкавай чыстай расы,
Дзе мае пералётныя дзеці,
Адзвінеўшыя каласы!

Дзе мае векавечныя сосны! —
Струмянее, ірвецца вясна
З кожнай восені паднябёснай,
Адзічэлай зімы вясла.

Разумею, што гэта —
прымара,
І, напэўна, жыццё да цяпла...
Адлятаю дамоў лёгкай хмарай,
Белым ўзлётам пярэ.

Камень, камень рэжа ценом,
Сонца, сонца сэрца возьме,
Грай, гармонія натхнення,
Грай, пакуль жывыя слёзы,
Серафіму — крылы, крылы,
Немаўляці — сонца, сонца,
Грай, гармонія натхнення,
Грай, гармонія, бясконца,
За мяжой, мяжой — калыска,
У калысцы — ясны сокол,
Грай, гармонія натхнення
І сляпі пустэчы вока.
Вокны, вокны, мушлі, мушлі, —
Не душы мяне, душа,
Я ляцець дадому мушу
На пярэньці ад крыла.
А гармонія натхнення,
Папалам сусвет ірве:
Вечар, вечар, сцены, сцены,
Белы ветразь на сталі!..

* * *

Да вясны —
толькі вечнасці крок,
Крык крумкача перад бурай.
Падказала чарговы урок
Мне сівая зязюля.

Вечар поле прымусіў
памерці
Да світанкавай чыстай расы,
Дзе мае пералётныя дзеці,
Адзвінеўшыя каласы!

Дзе мае векавечныя сосны! —
Струмянее, ірвецца вясна
З кожнай восені паднябёснай,
Адзічэлай зімы вясла.

Разумею, што гэта —
прымара,
І, напэўна, жыццё да цяпла...
Адлятаю дамоў лёгкай хмарай,
Белым ўзлётам пярэ.

* * *

А калі стамяцца плечы,
А калі знямеюць рукі,
А калі засмягнуць вусны,
А калі здранцьвееш ты, —
Ацалеюць толькі крылы —
Дзве магутныя дубровы,
А ў дубровах шчырым словам
Пракавечныя званы.

* * *

Душа ляцела да зямлі —
Гарэлі крылы,
Ляцела з зорных гарадоў
На бераг мілы.

Прагорклы дым
у твар ёй біў —
Не ўбачыць свету.
Душа дарогаю злягла
Ад злога ветру.

Душа, душа, ты да каго
Хваробнай ноччу?
У полі вогнішча трымціць
І слепіць вочы.

Як дацягнуць ёй да зямлі
У град і злівы,
Калі, счарнелая ўжо ўся,
Згубіла крылы.

Як даспяваць ёй да зары,
Зары прарочай,
Дзе па рацэ вянок плыве,
Вянок сірочы.

* * *

А ноч плыве пад зорным
парасонам,
Дрыготкая і крохкая, як шкло.
Мінулае належала бяссонню,
А будучае — крылы апякло.
Што там яшчэ?

Далёкая дарога,
Зноў торбу пазычаць
у жабрака.
Радкі кладуцца болем
і трывогай:
"Сафія спіць,
спяшаецца рака..."

ГАЛЕРЭЯ МАЙСТРОЎ МАРГАРЫТЫ СТАРЫХ

ГУЛЬНЯ Ў КВАДРАТЫ

Квілінг, ці пэчварк, — гэта па замежнаму, а па нашаму — занятак бабуль, якія некалі доўгімі зімовымі вечарамі з абрэзкаў рознакаляровых шылі коўдры, дываночкі. І такія яны прыгожыя, вясёлыя атрымліваліся — дарма што з адходаў розных! У вёсках і зараз хто-небудзь з жанчын такім чынам свой быт упрыгожвае. Гараджанкі ж такой справай ніколі асабліва не захапляліся.

Але цяпер справа іншая: зноў у пашане рукадзелле, вязанне, аплікацыя, вырабы з абрэзкаў, нават саломалляценнем гарадскія дамы захапляцца сталі. І нехта робіць гэта на такім узроўні, што асноўную прафесію кідаюць, аддаючы перавагу новаму захапленню. Праўда, і час такі настаў, што попыт на рукадзельныя вырабы з'явіўся — быццам бы люд гарадскі памалу пачынае разумець, што рэч, якой аддадзена цэла рук чалавечых, не проста прыгожая, але яшчэ шматлікімі станоўчымі асаблівасцямі адрозніваецца.

...Калі Жанна Гардзева едзе ў электрыцы да маці (тая купіла дом ў вёсцы), яна вязе з сабой торбачку з нарыхтоўкамі-ромбікамі — "шкада час дарэмна губляць, ды і не церліцца прыкінуць, як і што атрымаецца". Іншы раз якая-небудзь спадарожніца не вытрымае, назіраючы за ёю, і з цікаўнасцю спытае: "Прабачце, што гэта вы робіце?" А майстрыха, усміхаючыся, адказвае: "Гуляю".

Так, занятак гэты захапляючы і не такі ўжо просты, як можа здацца. Гэта ў іншых краінах ёсць спецыяльныя магазіны, дзе можна не толькі падабраць неабходную тканіну, але і ўсё, што аблягае тэхнічны бок справы, напрыклад, гатовы растр (rasterguit). А ў нас такога пакуль няма, таму для здзяйснення чарговай задумкі даводзіцца Жанне Уладзіміраўне абысці не адзін магазін у пошуках, распытваць знаёмых, можа, у каго абрэзак неабходнага колеру застаўся, і паламаць галаву, каб усё "выкласці", як трэба.

Але затое ў выніку такія "дыванкі" атрымліваюцца! Вачэй не адарваць. Некалькі гадоў таму на адной з выстаў майстроў народнай творчасці я ўбачыла Жанін "дыванок" з лятаючымі матылькамі і не паверыла, калі даведалася, што аўтар гэтай работы — карэнная мінчанка. Засталося толькі здзіўляцца, якім чынам успрыняла яна адвечныя традыцыі беларускай "абрэзкавай мазаікі" і гэтак таленавіта перайначыла іх, адлюстравалішы асаблівасці сваёй жаночай сутнасці. І такія зразумелыя радкі ў сшытку водгукаў адной з наведвальніц выставы, якія склаліся ў немудрагелісты, але шчыры верш:

*"Талантливые руки
Плюс творческие муки
Да искорка с Небес,
И вот — Поле Чудес.*

*Як радасна, што Зямля наша на-
раджае таленавітых людзей, чыё*

Фота Марыі ЖЫЛІНСКАЙ.

*майстэрства цешыць вока і душу.
Л. І. Каравянская".*

Непаўторнасць творчага почырку Жанны Гардзевай прыцягнула ўвагу Нацыянальнага музея гісторыі і культуры, які набыў у майстрыхі некалькі работ. І гэта пры тым, што ў фондах яго прадстаўлена "абрэзкавая мазаіка" вядомых вясковых майстрых. А гды тры таму Жанна і міжнародную вядомасць атрымала — яе "квадрацік", адзіны з Беларусі, быў адабраны для агульнага спазу Qult (абрэзкавай коўдры) — коўдры свету, у якой праз міні-коўдрачкі (25x25) было прадстаўлена шмат розных краін. Уяўляеце памеры гэтага незвычайнага твора і яго прыгажосць?!

А яшчэ Жанне Гардзевай выпала пабыць на міжнародным семінары па квілінгу ў Суздаль, дзе яна прадстаўляла на выставе свае работы "Спялая вішня" і "Гульня з квадратам". І там яны прыцягнулі агульную ўвагу і заслужылі шмат добрых водгукаў.

Але гэта "вышэйшы пілатаж", а ёсць рэчы больш простыя — для хатняга карыстання: абрусы, сурвэткі, грэлка для чайніка, шторы, падушчкі для канапы... Нешта ўпрыгожана аплікацыяй, нешта цалкам з "абрэзкавай (поскутковай) мазаікі", але ўсе гэтыя мілыя "дробязі" надаюць утульнасць дому Гардзеваў, робяць яго сонечным нават у пахмурныя дні.

ВЫСТАВЫ

«КАЛЯДНЫЯ ЎЗОРЫ»

Гэта выстава Саюза майстроў народнай творчасці ўжо пяты раз ладзіцца. І самым натуральным чынам доўжыць навагодні і калядны настрой сваім гасцям ажно да канца студзеня, да дня закрыцця свайго. На гэты раз выстава разгорнута ў адной з залаў Беларускай політэхнічнай акадэміі.

Ёсць тут чым душы парадавацца, наталіцца, бо столькі характава рукатворнага сабрана разам! Характава, якое вяртае нас да вытокаў духоўнасці, абуджае гістарычную памяць. І дзякуй майстрам за тое, што рукі іх зноў пацягнуліся да саломкі, лазы, бяросты і бясфарменнага камяка гліны, каб укласці ў іх залацін-

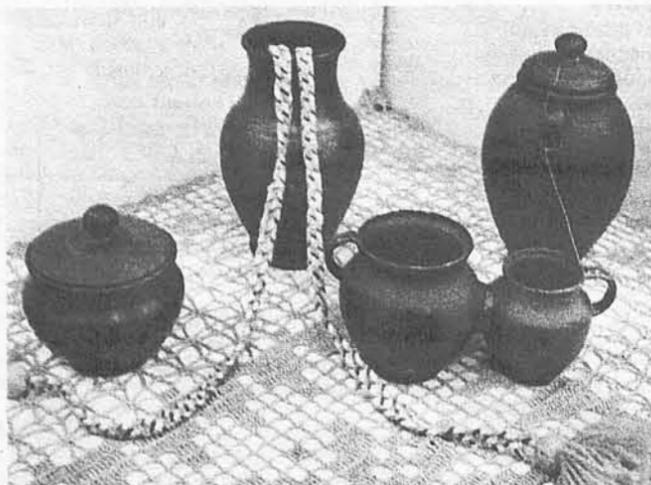
кі свайго ўмельства, часцінку душы, каб падоўжыць традыцыі, не перарваць прадзіва, што лучыць продкаў і нашчадкаў. Мо таму так сімвалічна ўспрымаецца на выставе калядная зорка Галіны Саламянкі.

Знакамітае сямейства Саламяняк з Баранавіч сваімі саламянымі творамі пацвердзіла, што мянушка, калісьці дадзеная іх продкам, зусім не выпадковая. І хаця ўжо некалькі год як пайшоў з жыцця Яўген Паўлавіч, галава сям'і, але сямейнае рамяство не згасла — Галіна, жонка майстра, дачка Таццяна і зяць Мікола Ажэль доўжаць яго. Саламяная прыгажосць гэтага сямейства мае сваю выразнасць, почырк, асаблівасці, якасць — усё, што нясе, як цяпер кажуць, фірменны знак.

Немагчыма адразу не пазнаць і саломку мінчанкі Галіны Сапун — яе галаўныя ўборы, букеты прасякнуты бязмежнай фантазіяй, што так ценіцца людзьмі сцэны. Вось чаму знакаміты ансамбль "Харошкі", убачыўшы іх, тут жа заказаў для сябе. Але на гэтых "Калядных узорах" майстар прадстаўлены яшчэ і ёлачнымі ўпрыгажэннямі, якія могуць канкурыраваць з любымі замежнымі і айчыннымі, бо прыгажосць іх вытанчаная, а натуральная залацістасць саломкі добра адцяняецца зялёнай хвойяй.

Уяўляю, як добра ўпрыгожыць такую ёлка любы дом, дадаўшы яму яшчэ больш цяпла і ўтульнасці. Ну а калі абставіць яшчэ цудоўнай мэбляй з лазы Уладзіміра Лук'янца, накінуць на канапу адну з цудоўных посцілак Жанны Гардзевай, а на стол паставіць збан і кубкі з абварной керамікі салігорскага майстра Аляксандра Кірычыка!.. Не, не можа такая прыгажосць быць старамоднай, наадварот, у наш час усялякіх стандартаў яна надзвычай патрэбная.

Вядома, кожная выстава — гэта яшчэ і магчымасць адкрыць для сябе новае імя. Цікавыя выцінанкі прадставіла І. Казачонак (Лепель), Г. Базбародзька — фігурную пластыку з ільновалакна (Мінск), ганчарны посуд — К. Цітовіч, А. Пракоф'еў (Клімавічы) — берасцянікі...

Кераміка В. ДУНЕЎСКАГА.

Вырабы з лазы Т. САМОЙЛЕНКА.

Фота Віктара СТАВЕРА.

«Голас Радзімы»

Рэдакцыйная калегія

Заснавальнікі:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом Друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

Тыраж 1 604 экз. Індэкс 63854. Зак. 136.

Падпісана да друку 25. 01. 1999 г. у 12.00.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

НАШ АДРАС:

220005, Мінск, праспект Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны:

(+375-17) 13-31-97,

13-32-80, 13-30-15,

84-76-56, 13-37-82.